

Retten til nødvendig rådgiving Udir-2-2009

Informasjon om forskrift til opplæringsloven kapittel 22 og forskrift til friskoleloven kapittel 7 – "Retten til nødvendig rådgiving"

RUNDSKRIV | SIST ENDRA: 26.06.2020

Gjelder

- [Opplæringslova - § 9-2 Rådgiving og skolebibliotek](#)
- [Privatskolelova - § 3-11 Rådgiving](#)
- [Forskrift til opplæringslova - Kapittel 22 Retten til nødvendig rådgiving](#)
- [Forskrift til privatskolelova - Kapittel 7 Retten til nødvendig rådgiving](#)

1. Innledning

Elevene i offentlige grunnskoler og videregående opplæring har etter lov av 17. juni 1998 nr. 61 om grunnskolen og den vidaregående opplæringa (opplæringslova) § 9-2 første ledd rett til nødvendig rådgiving. Paragraf 9-2 første ledd lyder som følger:

Elevane har rett til nødvendig rådgiving om utdanning, yrkestilbod og yrkesval og sosiale spørsmål. Departementet gir nærmare forskrifter.

Tilsvarende er fastsatt i lov av 4. juli 2003 nr. 84 om private skolar med rett til statstilskot (privatskolelova) § 3-11 første ledd.

I forskrift til opplæringsloven kapittel 22 og forskrift til friskoleloven kapittel 7 er det gitt nærmere

bestemmelser om rådgivning. Nedenfor følger kommentarer til forskrift til opplæringsloven kapittel 22. Kommentarene er basert på høringen som ble gjennomført høsten 2008, og kommentarene er også dekkende for forskrift til friskoleloven kapittel 7.

2. Nærmere om bestemmelsene i kapittel 22 i forskrift til opplæringsloven

2.1 Paragraf 22-1 Generelt om retten til rådgiving

Bestemmelsen lyder:

§ 22-1. Generelt om retten til rådgiving

Den enkelte eleven har rett til to ulike former for nødvendig rådgiving: sosialpedagogisk rådgiving og utdannings- og yrkesrådgiving. Tilbodet skal vere kjent for elevar og føresette, og vere tilgjengeleg for elevane ved den enkelte skolen.

Retten til nødvendig rådgiving inneber at eleven skal kunne få informasjon, rettleiing, oppfølging og hjelp til å finne seg til rette på skolen og ta avgjerd i tilknytning til framtidige yrkes- og utdanningsval. Rådgivinga kan vere både individuell og gruppevis. Eleven sitt behov og ønskje vil avgjere forma som blir teken i bruk.

Rådgivinga skal medverke til å utjamne sosial ulikskap, førebyggje fråfall og integrere etniske minoritetar. For at rådgivinga skal bli best mogleg for eleven, skal skolen ha eit heilskapleg perspektiv på eleven og sjå den sosialpedagogiske rådgivinga og utdannings- og yrkesrådgivinga i samanheng.

Eleven skal få den hjelpa han/ho treng for å utvikle seg vidare og utnytte eigne ressursar, utan omsyn til tradisjonelle kjønnsroller.

Kommentar til § 22-1

Paragraf 22-1 er en fellesbestemmelse om rådgivning. Bestemmelsen er ny.

Paragraf 22-1 første ledd presiserer utgangspunktet fra opplæringsloven § 9-2 nemlig at eleven har rett til nødvendig rådgivning. Det presiseres også her at retten er knyttet til både sosialpedagogisk rådgivning og utdannings- og yrkesrådgivning.

Paragraf 22-1 første ledd fastsetter videre at den enkelte eleven har krav på informasjon om rådgivningen samt at rådgivningen skal være tilgjengelig for eleven. Bestemmelsen understreker at rådgivningen skal være kjent for foreldrene, slik at disse vet hvilken hjelp eleven kan få. Dette vil være viktig for at foreldrene skal kunne hjelpe eleven og fortelle eleven hvilken hjelp vedkommende kan få. Tilgjengelighetsprinsippet er også viktig for eleven. Dersom rådgivningen er organisert på en slik måte at rådgivningen ikke er tilgjengelig for eleven, vil elevens rett til nødvendig rådgivning ikke kunne oppfylles. Rådgivingstilbudet er

i forskriftsbestemmelsen knyttet til den enkelte skole. Dette innebærer at det er et krav om at rådgivning skal være tilgjengelig for elever på hver enkelt skole.

Paragraf 22-1 annet ledd inneholder en generell avklaring av hva retten til rådgivning skal omfatte. Bestemmelsen tydeliggjør at rådgivning omfatter rett til å få informasjon, veiledning, oppfølging og eventuelt hjelp. Rådgivningen kan være både individuell og gruppevis. Her vil det i hovedsak være elevens ønske og behov som avgjør hvilken form som anvendes. Skoleeier kan derfor ikke tilby bare gruppevis rådgivning. Hvilken rådgivningsform som benyttes avhenger av elevens ønske og behov.

Paragraf 22-1 tredje ledd trekker frem sentrale hensyn rådgivningen skal ivareta. Rådgivningen skal utjevne sosiale forskjeller, hindre frafall og integrere etniske minoriteter. Det er videre fastsatt at rådgivningen skal ha et helhetlig perspektiv på eleven. Det er presisert her at dette blant annet innebærer at den sosialpedagogiske rådgivningen og utdannings- og yrkesrådgivningen må ses i sammenheng.

Paragraf 22-1 fjerde ledd gir eleven rett til den hjelpen han/hun trenger for videreutvikling og å utnytte egne ressurser. Bestemmelsen understreker at tradisjonelle kjønnsroller ikke skal ha betydning for hvilken hjelp eleven får, dette innebærer blant annet at kjønn ikke skal spille inn for hvilke råd en elev får knyttet til utdannings- og yrkesvalg. Andre behov eleven måtte ha må det eventuelt gis hjelp til med hjemmel i andre bestemmelser i opplæringsloven.

2.2 Paragraf 22-2 Sosial pedagogisk rådgiving

Bestemmelsen lyder:

§ 22-2. Sosialpedagogisk rådgiving

Den enkelte eleven har rett til nødvendig rådgiving om sosiale spørsmål. Formålet med den sosialpedagogiske rådgivinga er å medverke til at den enkelte eleven finn seg til rette i opplæringa og hjelpe eleven med personlege, sosiale og emosjonelle vanskar som kan ha noko å seie for opplæringa og for eleven sine sosiale forhold på skolen.

Ved behov kan eleven få hjelp til mellom anna å:

- *klarleggje problem og omfanget av desse*
- *kartleggje kva skolen kan medverke til, og om det er behov for hjelpeinstansar utanom skolen*
- *finne dei rette hjelpeinstansane og formidle kontakt med desse.*

Eleven skal bli møtt med respekt av personalet på skolen i forhold til sine sosiale, personlege og emosjonelle problem.

Personalet på skolen skal ha tett kontakt og samarbeid med hjelpeinstansar utanfor skolen og heimen slik at det blir samanheng i tiltaka rundt eleven.

Kommentar til § 22-2

Paragraf 22-2 første ledd utdyper formålet med den sosialpedagogiske rådgivningen. Bestemmelsen klargjør den sosialpedagogiske rådgivningens virkeområde. Sosialpedagogisk rådgivning er knyttet til sosiale spørsmål, og da særskilt til sosiale spørsmål som kan ha betydning for elevens fungering på skolen.

Paragraf 22-2 første ledd begrenser den sosialpedagogiske rådgivningens virkeområde. Retten til sosialpedagogisk rådgivning er begrenset til personlige, sosiale og emosjonelle vansker og omfatter dermed ikke elevens faglige problemer. Begrunnelsen for å holde faglige utfordringer utenfor retten til sosialpedagogisk rådgivning er oppgavefordelingen på skolen. Det er kontaktlæreren, eventuelt spesialpedagogen, PP-tjenesten eller oppfølgingstjenesten som har ansvar for disse problemene. Tilfeller der elever kan ha behov for sosialpedagogisk rådgivning kan for eksempel omfatte elevens personlige og sosiale problemer, som at eleven mobbes, føler seg umotivert for å gå på skolen eller har gjennomgått en traumatisk opplevelse. Retten til sosialpedagogisk rådgivning må derfor sees i sammenheng med opplæringsloven kap. 9 A om elevenes skolemiljø. Det er kun sosiale problemer som har betydning for elevens opplæring og elevens sosiale forhold på skolen som er omfattet av rådgivningen. I mange tilfeller vil være vanskelig å skille mellom forhold som har innvirkning på opplæringen og ikke. Eksempelvis er et samlivsbrudd mellom elevens foreldre et forhold utenfor skolen, men det kan tenkes at dette skaper personlige og emosjonelle problemer for eleven som gjør at eleven ikke klarer å konsentrere seg om skolearbeidet, og da er dette et problem som har betydning for opplæringen.

For å tydeliggjøre innholdet i retten til sosialpedagogisk rådgivning angir § 22-2 annet ledd eksempler på hva den sosialpedagogiske rådgivningen kan omfatte. Listen er ikke uttømmende, og det kan derfor også være aktuelt med andre typer hjelp og veiledning enn opplistet.

Paragraf 22-2 tredje ledd understreker at eleven skal bli møtt med respekt av skolens personale for sine sosiale, emosjonelle og personlige problemer. Respekt vil være viktig for at eleven føler seg komfortabel med veiledningsrelasjonen og tar imot den nødvendige hjelpen.

Paragraf 22-2 fjerde ledd understreker at skolens personale skal ha tett kontakt og samarbeid med hjelpeinstanser utenfor skolen, samt hjemmet, slik at det blir helhet i tiltakene rundt eleven. Uten godt samarbeid vil det være vanskelig å gi eleven den nødvendige rådgivningen for å bidra til å løse vanskene til eleven.

I § 22-2 fjerde ledd er, som nevnt, kravet til samarbeid med hjemmet tydeliggjort. Det understrekes at hovedregelen er at det skal være tett kontakt og samarbeid med hjemmet, men at det i noen tilfeller kan tenkes at det er forhold i hjemmet som er årsaken til elevens vansker, skolen må da vurdere hvordan og i hvilken grad det skal være samarbeid med hjemmet. I en del tilfeller vil også taushetsplikt kunne få betydning for hvilken informasjon foreldrene får. Rådgiver må her skille mellom de tilfellene hvor han/hun har informasjonsplikt til hjemmet, de tilfeller hvor informasjon kan gis, men det ikke er nødvendig og tilfeller hvor opplysningene fra eleven er taushetsbelagte.

2.3 Paragraf 22-3 Utdannings- og yrkesrådgiving

Bestemmelsen lyder:

§ 22-3. Utdannings- og yrkesrådgiving

Den enkelte eleven har rett til rådgiving om utdanning, yrkestilbod og yrkesval. Utdannings- og yrkesrådgivinga har som formål å bevisstgjere og støtte eleven i val av utdanning og yrke og utvikle kompetansen til den enkelte til å planleggje utdanning og yrke i eit langsiktig læringsperspektiv.

Retten til nødvendig utdannings- og yrkesrådgiving inneber at eleven mellom anna har rett til:

- *rådgiving og rettleiing som er knytt til val av yrke og utdanning*
- *oppdatert informasjon om utdanningsvegar i Noreg og andre land*
- *oppdatert informasjon om yrkesområde og arbeidsmarknaden lokalt, nasjonalt og internasjonalt*
- *opplæring i å finne og orientere seg i informasjon og i bruk av rettleiingsverktøy*
- *informasjon om søknadsfristar, inntaksvilkår og finansieringsordningar*
- *opplæring og rettleiing om jobbsøking og andre søknadsprosedyrar.*

Eleven skal gradvis bli bevisst sine egne interesser, dugleikar og verdiar, og få kunnskap, sjølvinnstikk og evne til sjølv å kunne ta avgjerd om yrkes- og utdanningsval. Rådgivinga skal også utvikle eleven sine evner til å vurdere moglege konsekvensar av val og førebyggje feilval. Frå 8.– 13. årstrinn skal rådgivinga leggjast opp som ein prosess.

Utdannings- og yrkesrådgiving skal vere eit samarbeid mellom ulike personar og instansar på skolen, og skolen skal så langt det er mogleg og hensiktsmessig trekkje inn eksterne samarbeidspartnarar for å gje elevane best mogleg informasjon og tilbod om rådgiving om yrkes- og utdanningsval. Aktuelle samarbeidspartnarar er til dømes andre utdanningsnivå, lokalt næringsliv, partnerskap for karriererettleiing og heimen.

Kommentar til § 22-3

Paragraf 22-3 første ledd understreker formålet med utdannings- og yrkesrådgivingen. Formålet med rådgivingen er å bevisstgjøre eleven og dermed hjelpe eleven i valg av utdanning og yrke. Det inngår her også en dimensjon for å gi eleven kompetanse til å ta egne valg vedrørende utdanning og yrke.

Paragraf 22-3 annet ledd gir eksempler på hva som ligger i retten til nødvendig utdannings- og yrkesrådgiving. Listen er ikke uttømmende. Eleven kan ha rett til individuell rådgiving etter alle punktene i listen. Det er også viktig at den som er rådgiver har oppdatert kunnskap om dette. Det er skoleeiers ansvar å kvalitetssikre den rådgivingen eleven får.

Paragraf 22-3 tredje ledd understreker at rådgivningen skal legges opp som en gradvis prosess. Dette innebærer at rådgivningen må tilpasses elevens behov og ønsker over lengre tid. Rådgivningen har en viktig oppgave knyttet til å vurdere konsekvensene av utdannings- og yrkesvalg, samt konsekvensene av et eventuelt feilvalg. Det er viktig at eleven er kjent med hva et eventuelt feilvalg vil innebære og at rådgivningen setter eleven i stand til å ta sine valg på grunnlag av de hensynene som bør spille inn i en slik vurdering. Utdanningsvalg (Læreplan for utdanningsvalg på ungdomstrinnet) er en del av skolens rådgiving og må ses i sammenheng med den.

Paragraf 22-3 fjerde ledd slår fast at skolene har en plikt til internt samarbeid om utdannings- og yrkesrådgiving. Skolen skal også legge til rette for eksternt samarbeid når det gjelder rådgiving om yrkes- og utdanningsvalg. Samarbeid med eksterne skal initieres så langt det er hensiktsmessig og mulig. Det er skolen som foretar den konkrete vurdering her. Samarbeidet er viktig for å gi eleven oppdatert informasjon og gi elevene mulighet til å få informasjon fra ulike bidragsytere før de tar sine utdannings- og yrkesvalg. Samarbeid med aktører utenfor skolen som lokalt næringsliv, andre utdanningsnivå, partnerskapene for karriereveiledning og hjemmet kan bidra til å øke kvaliteten på elevens utdannings- og yrkesrådgiving.

2.4 Paragraf 22-4 Ansvar

Bestemmelsen lyder:

§ 22-4. Ansvar

Skoleeigar er ansvarleg for å oppfylle eleven sine rettar etter § 22-1 til § 22-3, jf. opplæringslova § 13-10. Ansvaret inneber mellom anna at begge formene for rådgiving skal utførast av personale med relevant kompetanse for dei to områda.

Skolen skal arbeide systematisk og planmessig for å sikre at rådgivingstilbodet blir tilfredsstillande.

Kommentar til § 22-4

Paragraf 22-4 første ledd gjelder skoleeiers ansvar for rådgiving. Skoleeiers ansvar følger også av opplæringsloven § 13-10 første ledd. Ansvarsforholdet er likevel tatt inn i forskriften av pedagogiske grunner.

Paragraf 22-4 første ledd annet punktum slår fast at både den sosialpedagogiske rådgivningen og utdannings- og yrkesrådgivningen skal utføres av personer med relevant kompetanse. Dette er en forutsetning for at elevens rett skal bli oppfylt. Bestemmelsen sier ikke noe om hvordan rådgivningen skal organiseres. Organiseringen er skoleeiers ansvar.

Paragraf 22-4 annet ledd presiserer at skolen skal arbeide systematisk og helhetlig for å sikre at rådgivingstilbudet blir tilfredsstillende. Bestemmelsen presiserer ikke hva som ligger i dette kravet, men

det må være klart at forskriften krever at skolene har et planverk og en systematikk i oppfølgingen av skolens rådgivningstilbud.

3. Nærmere om bestemmelsene i kapittel 7 i forskrift til friskoleloven

For kommentarer til §§ 7-1 til 7-4 vises det til kommentarene som ble gjort til forskrift til opplæringsloven. Siden ordlydene er identiske i disse bestemmelsene vil merknadene til forskrift til opplæringsloven gjelde også her.

I § 7-4 er ansvaret for rådgivningen lagt til skolens styre. Dette følger også av privatskoleloven § 5-2 første ledd, men er inntatt her av pedagogiske grunner.

3.1 Paragraf 7-1 Generelt om rådgiving

Bestemmelsen lyder:

§ 7-1. Generelt om retten til rådgiving

Den enkelte eleven har rett til to ulike former for nødvendig rådgiving: sosialpedagogisk rådgiving og utdannings- og yrkesrådgiving. Tilbudet skal være kjent for elever og føresette, og være tilgjengelig for elevene ved den enkelte skolen.

Retten til nødvendig rådgiving inneber at eleven skal kunne få informasjon, rettleiing, oppfølging og hjelp til å finne seg til rette på skolen og ta avgjerd i tilknytning til framtidige yrkes- og utdanningsval. Rådgivinga kan være både individuell og gruppevis. Eleven sitt behov og ønske vil avgjere forma som blir teken i bruk.

Rådgivinga skal medverke til å utjamne sosial ulikskap, førebyggje fråfall og integrere etniske minoritetar. For at rådgivinga skal bli best mogleg for eleven, skal skolen ha eit heilskapleg perspektiv på eleven og sjå den sosialpedagogiske rådgivinga og utdannings- og yrkesrådgivinga i samanheng.

Eleven skal få den hjelpa han/ ho treng for å utvikle seg vidare og utnytte eigne ressursar, utan omsyn til tradisjonelle kjønnsroller.

3.2 Paragraf 7-2 Sosialpedagogisk rådgiving

Bestemmelsen lyder:

§ 7-2. Sosialpedagogisk rådgiving

Den enkelte eleven har rett til nødvendig rådgiving om sosiale spørsmål. Formålet med den sosialpedagogiske rådgivinga er å medverke til at den enkelte eleven finn seg til rette i opplæringa og hjelpe eleven med personlege, sosiale og emosjonelle vanskar som kan ha noko å seie for opplæringa og

for eleven sine sosiale forhold på skolen.

Ved behov kan eleven få hjelp til mellom anna å:

- klarleggje problem og omfanget av desse
- kartleggje kva skolen kan medverke til, og om det er behov for hjelpeinstansar utanom skolen
- finne dei rette hjelpeinstansane og formidle kontakt med desse.

Eleven skal bli møtt med respekt av personalet på skolen i forhold til sine sosiale, personlege og emosjonelle problem.

Personalet på skolen skal ha tett kontakt og samarbeid med hjelpeinstansar utanfor skolen og heimen slik at det blir samanheng i tiltaka rundt eleven.

3.3 Paragraf 7-3 Utdannings- og yrkesrådgiving

Bestemmelsen lyder:

§ 7-3. Utdannings- og yrkesrådgiving

Den enkelte eleven har rett til rådgiving om utdanning, yrkestilbod og yrkesval. Utdannings- og yrkesrådgivinga har som formål å bevisstgjere og støtte eleven i val av utdanning og yrke og utvikle kompetansen til den enkelte til å planleggje utdanning og yrke i eit langsiktig læringsperspektiv.

Retten til nødvendig utdannings- og yrkesrådgiving inneber at eleven mellom anna har rett til:

- rådgiving og rettleiing som er knytt til val av yrke og utdanning
- oppdatert informasjon om utdanningsvegar i Noreg og andre land
- oppdatert informasjon om yrkesområde og arbeidsmarknaden lokalt, nasjonalt og internasjonalt
- opplæring i å finne og orientere seg i informasjon og i bruk av rettleiingsverktøy
- informasjon om søknadsfristar, inntaksvilkår og finansieringsordningar
- opplæring og rettleiing om jobbsøking og andre søknadsprosedyrar.

Eleven skal gradvis bli bevisst sine egne interesser, dugleikar og verdiar, og få kunnskap, sjølvinnstikk og evne til sjølv å kunne ta avgjerd om yrkes- og utdanningsval. Rådgivinga skal også utvikle eleven sine evner til å vurdere moglege konsekvensar av val og førebyggje feilval. Frå 8.– 13. årstrinn skal rådgivinga leggast opp som ein prosess.

Utdannings- og yrkesrådgiving skal vere eit samarbeid mellom ulike personar og instansar på skolen, og skolen skal så langt det er mogleg og hensiktsmessig trekkje inn eksterne samarbeidspartnarar for å gje elevane best mogleg informasjon og tilbod om rådgiving om yrkes- og utdanningsval. Aktuelle samarbeidspartnarar er til dømes andre utdanningsnivå, lokalt næringsliv, partnerskap for karriererettleiing og heimen.

3.4 Paragraf 7-4 Ansvar

Bestemmelsen lyder:

§ 7-4. Ansvar

Skolen sitt styre er ansvarleg for å oppfylle eleven sine rettar etter § 7-1 til § 7-3, jf. privatskolelova § 5-2. Ansvaret inneber mellom anna at begge formene for rådgiving skal utførast av personale med relevant kompetanse for dei to områda.

Skolen skal arbeide systematisk og planmessig for å sikre at rådgivingstilbodet blir tilfredsstillande.